

ontwikkelingsjournalistiek in de nationale pers in india, sri lanka, maleisië, en de filippijnen

josé ruijter

1. Inleiding

In dit artikel wil ik enkele facetten bespreken van de rol die de nationale pers in Zuid-Azië in het ontwikkelingsproces speelt. Mijn bevindingen baseer ik op een onderzoek dat ik in Maleisië, Sri Lanka, India en op de Filippijnen verrichtte tijdens de evaluatie van een perstraining in de regio.

De problemen in de bovengenoemde landen zijn een gevolg van het naast elkaar bestaan van verschillende etnische groepen, die zich onderscheiden door eigen talen en religieuze opvattingen. Binnen de hele regio worden honderden talen gesproken en verschillende godsdiensten als het hindoeïsme, het boeddhisme, het christendom, het animisme en de islam beleden. De verschillende etnische groepen bevorderen hun onafhankelijkheid door het oprichten van eigen politieke partijen, banken, kranten en een eigen commercieel circuit.

Met uitzondering van Maleisië dat over een rijke olievoorraad beschikt, ligt de nadruk van de economie van deze landen op de uitvoer van landbouwproducten als rubber, thee en cacao.

De inkomenspositie van de plattelandsbevolking is slecht. Er bestaan grote verschillen tussen de levensstandaard van een kosmopolitische, Engels-sprekende toplaag in de steden en de overgrote meerderheid van de bevolking, die op het

platteland verpaupert.

Gedurende de eerste (twee) decennia na de onafhankelijkheid behielden deze Aziatische landen sterke banden met het oude koloniale moederland. Voor de Filippijnen was dit de Verenigde Staten, voor Maleisië, Sri Lanka, en India het Verenigd Koninkrijk. De laatste tien jaar is er een kentering gekomen in het beleid van de Aziatische overheden tegenover het westen. In 1967 werd de ASEAN (Association of South-East-Asian Nations) opgericht. Doel hiervan was de versterking van de economische macht van de Aziatische landen in hun relaties met het westen en een versteviging van de politieke stabiliteit te garanderen en te voorkomen dat vooral de armere bevolkingsgroepen onder communistische invloed zouden komen.

De overheden achtten het noodzakelijk dat alle lagen van de bevolking werden ingeschakeld bij de nationale ontwikkeling. Daarom legden zij in hun politiek nadruk op het versterken van de nationale eenheid door de proclamatie van de "nationale godsdienst, daarnaast werd een belangrijke inheemse taal of een kunstmatige samenstelling uit verschillende inheemse talen verheven tot nationale taal. Het Engels, tot dan toe de voertaal van het kader in het zakenleven en in het politieke bedrijf, dat zijn opleiding in het oude moederland had genoten, werd teruggedrongen naar de tweede plaats.

De groepen die hun eigen taal en/of godsdienst erkend zagen in het overheidsbeleid, waren vanaf dat moment in staat een voorrangpositie op te bouwen. Hun taal werd voertaal voor het onderwijs, de handel en de overheid. Hun godsdienst kreeg grote invloed en speciale faciliteiten.

Een dergelijk beleid voor nationale ontwikkeling doet een beroep op een vermeende nationale identiteit en acceptatie tussen de verschillende etnische groepen onderling die vooralsnog ontbreekt. Op korte termijn brengt een dergelijk beleid daarom grote spanningen met zich mee.

2. Journalistieke traditie

De journalisten van kranten met nationale spreiding in Maleisië, India, Sri Lanka en de Filippijnen baseren zich op de Engelse en Amerikaanse perstraditie. Tot in het begin van de 19e eeuw stond de pers in deze westerse landen onder scherpe overheidscontrole. Met financiële maatregelen en censuurwetten beperkten de autoriteiten de vrijheid van de pers. Dankzij de technische voortuitgang en de massificatie die deze met zich meebracht, wist de pers zich van dit juk te bevrijden. Sindsdien benadrukt zij het belang van een "vrije journalistiek" die haar onafhankelijkheid tegenover de regering weet te behouden. Rond de eeuwwisseling kwam het accent van de

journalistiek onder invloed van veranderingen in de techniek (camera) en de wetenschap te liggen op de "objectieve" informatie-overdracht naar een zo breed mogelijk publiek.

Nieuwe technieken van nieuwswerving zoals de telegraaf, de telefoon, de telex en de netwerken van correspondenten werden ontwikkeld. De geautomatiseerde informatieverwerking bij de grote kranten versterkte het geloof in de accuraatheid en de objectiviteit van de informatie.

Onder invloed van deze opvattingen beperken de dagbladen in de bovengenoemde koloniën in de Aziatische gebieden zich tot nieuwsvoorziening en voorlichting. Ook vanwege het gevaar voor een botsing met de standpunten van de autoriteiten wagen de redacties zich niet aan kritisch commentaar.

De journalistieke opleidingen in Azië zijn ook op de westerse traditie gebaseerd. De scholen voor journalistiek in Maleisië, Sri Lanka en India zijn een nabootsing van het vergelijkbare Fleet Street model: de journalisten leren informatie over te dragen op basis van objectief feitenmateriaal en zich te onthouden van iedere vorm van directe betrokkenheid bij bepaalde maatschappelijke sectoren.

De opleidingen op de Filippijnen zetten zonder uitzondering de Noord-Amerikaanse perstraditie voort. Ze leiden journalisten op tot professionele verwerkers van "neutrale" informatie op zodanige wijze dat deze berichten door een zo breed mogelijk publiek worden opgenomen.

Het merkwaardige fenomeen doet zich voor dat de journalistieke noties als "objectiviteit" en "waarheidsgetrouwheid" in de westerse landen sterk onder druk zijn komen te staan. De relativering van deze concepten is echter niet doorgedrongen tot de journalistieke opleidingen, noch in het westen, noch elders.

3. Pers en overheid

1. Censuur in Aziatische landen

Kranten in de Aziatische landen zijn de laatste jaren meermalen in verzet gekomen tegen de toenemende overheidsbemoeienis. De overheden propageren een strak beleid voor nationale eenheid om af te rekenen met de maatschappelijke onrust die (deels) een gevolg is van de heterogene samenstelling van de bevolking.

Om de pers te dwingen mee te werken aan dit beleid zijn censuurmaatregelen, de zogenaamde National Security Acts afgekondigd. In deze wetten hebben de regeringen van Maleisië, Sri Lanka en de Filippijnen vastgelegd dat iedere kritiek op overheidsbeleid die kan worden geïnterpreteerd als een aanzet tot rassenspanning, of provocatie tot communistische omverwerping van de staat, strafbaar is. Ook kan kritische berichtgeving over de verschillen in economische en politieke macht tussen de verschillende etnische groeperingen (een uiterst belangrijk probleem in deze landen) met een beroep op deze wetten worden uitgelegd als een aanzet tot rassenspanning. Dit betekent dat de pers weinig ruimte heeft om één van de belangrijkste vraagstukken in deze samenleving aan de orde te stellen. Overtreding van deze wetten kan leiden tot inbeslagname van drukapparatuur, een publikatieverbod of gevangenisstraf.

Naast deze negatieve censuur, die in periodes van verhoogde maatschappelijke onrust wordt gecombineerd met preventieve censuur (het doen controleren van materiaal voor publikatie) bestaan er ook zogenaamde positieve maatregelen. In de drie bovengenoemde landen hebben de regeringen de pers aanbevolen over bepaalde onderwerpen wel te schrijven. Het betreft hier zaken die de nationale ideologie ondersteunen. De informatie van de nationale persbureaus in deze landen valt grotendeels onder deze categorie.

Voor andere bronnen van informatie zijn de Aziatische kranten afhankelijk van de westerse nieuwsagentschappen. Slechts bij uitzondering beschikken ze over eigen correspondenten in de uithoeken van het eigen land of de buurlanden. In het algemeen hebben ze een groot tekort aan informatie over de ontwikkelingen in de eigen regio.

De meeste kranten in Zuid-Oost-Azië zijn verdeeld langs de etnische scheidslijnen. Vaak zijn ze in hun berichtgeving meer georiënteerd op de belangen van de leden van een etnische groep over de landsgrenzen heen, dan op de integratie in een specifieke nationale samenleving. Deze situatie geldt voor de hele regio.

Veel dagbladen maken mede hierdoor deel uit van grote regionale corporaties, soms in handen van machtige politieke partijen met een etnische achterban. Om het financiële voortbestaan van de krantenonderneming niet in gevaar te brengen,

passen de redacties veelvuldig zelfcensuur toe.

2. Professionalisering als bescherming tegen overheidsingrijpen

Aanhangers van de vrije pers beschouwen de pers als een bemiddelingsorgaan tussen burgers en de overheid dat tot taak heeft de overheid te controleren. Een democratische regering moet immers te allen tijde bereid zijn aan de burgers verantwoording af te leggen voor haar functioneren. Professionalisering verschaft de pers binnen deze traditie het prestige dat noodzakelijk is om haar taak als waakhond goed te vervullen. In training leren journalisten daarom zelf op onderzoek uit te gaan en informatie aan een kritisch onderzoek te onderwerpen.

De grote kranten in Azië stellen dat technische scholing voor journalisten een effectieve manier is om zich te beschermen tegen overheidsingrijpen. Veel autoriteiten beschuldigen de pers bij kritiek op hun beleid van laster. Wanneer kranten kunnen aantonen dat goed gefundeerde argumenten uit verschillende bron zijn gebruikt om uitspraken te staven, zijn ze beter in staat "investigative journalism" te bedrijven.

De afgelopen jaren zijn de overheden van de verschillende landen begonnen een nationaal communicatiebeleid te ontwikkelen. Daarin wordt gezocht naar manieren om de massamedia in te zetten voor de nationale ontwikkeling. Niet alleen de audio-visuele communicatiemiddelen, die in de meeste ontwikkelingslanden onder regeringscontrole vallen, maar ook de geschreven media zouden voorlichting moeten geven aan de bevolking over het nationale ontwikkelingsbeleid.

Op dit moment is er nog nergens een effectief communicatiebeleid tot stand gekomen. Wél bestaan er in de Filippijnen, India, Sri Lanka en Maleisië pers-adviesraden die tot doel hebben de particuliere pers te adviseren over haar beleid. In de praktijk proberen zij de redacties bij de keuze van hun berichtgeving te sturen.

4. Ontwikkeling en communicatie

1. De Groene Revolutie

De grootschalige ontwikkelingsexperimenten in de twee naoorlogse decennia kenmerkten zich door een grote input

van technologie en kapitaal in de Derde Wereld. Daarmee wilde men in de ontwikkelingslanden een ontwikkelingsproces op basis van snelle economische groei bewerkstelligen zoals dat in het westen al had plaatsgehad. De nadruk lag op een snelle produktieverhoging op het platteland. De overheden in de ontwikkelingslanden steunden deze Groene Revolutie met grootschalige landbouwprojecten. In nauwe samenwerking tussen landbouwonderzoekscentra en de ministeries van landbouw werden speciale boerenbladen opgezet om de boeren voorlichting te geven over zaken als nieuwe landbouwtechnieken, irrigatie, het gebruik van hybride zaden en dergelijke.

De informatie was vooral gericht op de modelboeren die ondermeer door leningen en verstrekking van zaden werden aangemoedigd hun traditionele landbouwmethoden te veranderen en te produceren voor de markt. Structurele problemen zoals controle over het land door de grootgrondbezitters, invloed van het kastensysteem, prijsbepaling van agrarische produkten en dergelijke kwamen niet op tafel. Evenmin kwam informatie over mogelijkheden tot samenwerking in coöperaties en bonden aan de orde.

Deze strategie voor ontwikkeling had tot resultaat dat de steden zich sterk konden ontwikkelen en een begin werd gemaakt met het opzetten van eigen industrieën. De stedelijke bevolking kreeg bovendien de beschikking over goedkoop voedsel. Toch bleken de successen van de ontwikkeling aan het eind van de 60-er jaren betrekkelijk: ondanks de groei van het Bruto Nationaal Produkt als geheel, waren de interne verschillen in levensniveau tussen de verschillende bevolkingsgroepen nog meer toegenomen; de industrialisering van de samenleving had niet geleid tot verbetering van de positie van de armen, maar had wel grote sociale kosten met zich mee gebracht. De mechanisering van de landbouw had een uitstoting van (overvloedig aanwezige) arbeidskrachten veroorzaakt. Groot-schalige trek naar de stad was het gevolg.

2. Een aangepast model voor ontwikkeling

Vanwege de neveneffecten van het technocratische ontwikkelingsmodel uit de eerste na-oorlogse periode, werd in de

60-er jaren het eenzijdig zware accent op de industrialisering verzwakt en de rol van de lichte landbouwindustrie en lokale provinciesteden versterkt. Om niet in dezelfde fouten te vervallen als in de eerste periode kwam er binnen de projecten tevens ruimte voor inspraak van de bevolking. Het moderniseringsconcept werd verlaten en geruild voor een ontwikkeling op basis van sociale, politieke, culturele en economische componenten. De centrale planning van het proces vanuit een alles-overheersende autoriteit maakte plaats voor een aanpak die meer ruimte bood voor de participatie van de betrokken bevolkingsgroepen. Toch werden bij deze tweede ontwikkelingsstrategie de fundamentele uitgangspunten van het eerste model niet aangetast. Er was slechts sprake van accentverschuivingen.

3. Communicatie voor ontwikkeling

Het communicatiemodel van de ontwikkeling van de modernisering legde de nadruk op de boodschap. De technocraten weten de stagnering van de ontwikkeling in de Derde Wereld-landen aan een tekort aan inzicht in de waarden en levensgewoonten van de moderne maatschappij. Een al-wetende instantie (overheid of ontwikkelingsinstelling) moest daarom de moderne vaardigheden en inzichten onder de bevolking verspreiden. Dit was het zogenaamde diffusiemodel. De boodschap die over verschillende delen van de wereld werd verspreid was dezelfde. In de communicatie hield de accentverschuiving in dat naast de grootschalige communicatiemiddelen uit de eerste generatie nu ook gebruik werd gemaakt van interpersoonlijke kanalen. Deze nadruk op verscheidene, vooral ook persoonlijke media kwam voort uit de erkenning van de eigen culturele identiteit van de ontwikkelingslanden. De overplanting van een idee uit een westerse samenleving naar een ontwikkelingsland bleek een te ongenueanceerde benadering.

5. Training in ontwikkelingsjournalistiek

1. Ontwikkelingsjournalistiek en de Aziatische pers

Aan het eind van de zestiger jaren werden groepen uit de Aziatische perswereld zich ervan bewust dat de pers zich te elitair had opgesteld. Zij had de voeling met de snelle veranderingen in de sa-

menleving verloren en gefaald brede lagen van de bevolking adequaat te informeren over ontwikkelingsprocessen. De pers had de ontwikkelingen in de Derde Wereld onvoldoende begeleid.

In 1967 werd The Press Foundation of Asia opgericht als samenwerkingsverband van uitgevers en redacteurs van grote kranten in Azië, met het doel:

- het stimuleren van de pers in Azië zodat deze meer oog zou krijgen voor de actuele ontwikkelingen in de samenleving;
- het verlagen van de prijs van kranten om deze binnen het bereik van de gewone Aziatische bevolking te brengen. (Door de import van bijna alle produktiemiddelen vanuit het westen is de kostprijs van een krant in Azië relatief vijf maal zo duur als in het westen);
- het verzorgen van trainingen op het gebied van de "ontwikkelingsjournalistiek".

Het concept "ontwikkelingsjournalistiek" werd in 1968 gelanceerd door Alan Chalkley van PFA om de pers bewust te maken van de complexiteit van het ontwikkelingsproces en van de samenhang tussen economische, politieke en culturele veranderingen in de samenleving. Volgens PFA kan de pers een rol spelen in ontwikkeling door te wijzen op neveneffecten van nationale ontwikkelingsprojecten en door voorlichting te geven over factoren die bij de opbouw van het proces over het hoofd worden gezien. Zo betekent de bouw van een brug een verbetering van de infrastructuur van een gebied, maar ook het platslaan van de omliggende woningen, verkeerslast en bedreiging van landbouwgrond. Bij een sterke nadruk op nieuwswaarde vallen de sociale aspecten van "moderniseringsprocessen" van "investigative journalism" tegenover het propagandistische gebruik van media door de overheid.

De Aziatische pers is sterk westers geïntereerd. Het ontbreken van een Aziatisch nieuwsagentschap versterkt deze tendens. PFA tracht het tekort aan lokale informatie over ontwikkelingsproblematiek op te vullen met DEPTH-news (Development and Population Themes). Dit maandelijks nieuwsbulletin wordt aan kranten in de regio aangeboden.

Ondanks de nadruk op regionale samenwerking kwam nog in 1976 in een evaluatie van trainingsprogramma's naar voren dat de Aziatische pers sterk westers geo-

riënteerd was en vooral de Engelstalige pers weinig oog had voor de Aziatische problemen.

2. Training in ontwikkelingsjournalistiek

PFA heeft de afgelopen jaren speciale cursussen ontwikkelingsjournalistiek georganiseerd met steun van ondermeer ESCAP, VN-organen als UNESCO, UNFPA en UNICEF en westerse perstrainingsinstituten zoals the Thomson Foundation. Bij deze trainingen beoogt PFA de contacten tussen gespecialiseerde onderzoekscentra en journalisten te versterken. Journalisten kunnen voor ontwikkeling relevante informatie verkrijgen door gegevens uit verschillende maatschappelijke sectoren te bundelen.

Uit de ontwerpkeuze en de opzet van de cursussen blijkt dat de P.F.A. ontwikkeling benadert vanuit de aangepaste versie van het groei-model waarin verbetering van de levensomstandigheden in ruime zin centraal staat. Thema's als economische groei en vervuiling, ecologie en bevolkingsproblematiek die de negatieve bijwerkingen van een ontwikkeling louter op basis van economische groei illustreren, komen veel aan bod.

Ook definieert PFA ontwikkeling vanuit een macro-perspectief in termen van nationale groei. In journalistiek voor nationale ontwikkeling ligt de nadruk op de productie van ontwikkelingsondersteunende informatie.

3. Training in rurale berichtgeving

Onder invloed van de internationale discussie over de rol van de media in de nationale ontwikkeling, gingen kranten met nationale spreiding die tot dan toe sterk op de steden georiënteerd waren, informatie bieden die ook voor de plattelandsbevolking interessant was. De bedoeling hiervan was het grote lezersreservoir buiten de stad te bereiken.

De Engelstalige dagbladen hebben door hun grote afzetmarkt een sterke financiële positie. In veel gevallen hebben ze de productie geautomatiseerd en tegelijkertijd de redactionele inhoud verbreed met specialistische bijdragen.

Specialistische correspondenten wijzen in hun artikelen op de rol van de rurale sectoren voor de nationale ontwikkeling. De codes die de behandeling van het redactionele materiaal bepalen, zorgen voor een nadruk op technische (lees "objectieve") informatie. Artikelen over de

landbouw zijn succes-stories van individuele boeren of besprekingen van nieuwe wetenschappelijke vindingen. De verslaggevers van nationale kranten betrekken deze informatie van de agrarische wetenschappelijke instituten, die de taak hebben specialistische informatie te ontwikkelen om boeren te adviseren over produktie-verhogende technieken.

Het platteland wordt daarmee vernauwd tot een agrarisch produktiecentrum. Veranderingsprocessen op het platteland worden beoordeeld vanuit hun invloed op het nationale inkomen. De gevolgen voor de levensomstandigheden van de boerenbevolking vallen buiten beeld.

In 1983 organiseerde PFA met steun van Radio Nederland Training Centre een cursus "ontwikkelingsjournalistiek en rurale berichtgeving" voor de Engelstalige kranten in Azië. Met deze training wilden de organisatoren bijdragen "tot de professionalisering van de geschreven media als middel om haar informatieve functie te versterken en het belang van de rurale sectoren in de ontwikkeling te vergroten".

The Press Foundation of Asia ging er impliciet vanuit dat relevante kennis over de ontwikkelingen op het platteland vooral voorhanden is bij de onderzoeksinstituten. Gewapend met de kennis die bij de experts was opgedaan, gingen de journalisten "het veld" in. Zij concentreerden zich op de vraag of de informatie van de wetenschappelijke instituten de bevolking wel bereikte, en zo niet, in hoeverre deze informatie gepopulariseerd kon worden.

Door deze vorm van veldwerk waren de journalisten dienstbaar aan deze centra. De plattelandsbevolking werd als zelfstandige bron van informatie over het hoofd gezien. Plattelandsontwikkeling werd beschouwd als een zaak van deskundigen op verschillende, los van elkaar staande terreinen.

PFA en veel grote kranten in Azië met haar, schenken bij de berichtgeving over de versnelde ontwikkelingen in de regio weinig aandacht aan de culturele identiteit van de verschillende etnische bevolkingsgroepen en isoleren de verschillende sectoren van het maatschappelijk leven. In informatie over rurale ontwikkeling komen vraagstukken over machts- en rassenstructuren niet aan de orde. Deze centralistische benadering van ont-

wikkeling die de invloed van de externe deskundige benadrukt, biedt weinig hoop op een meer geïntegreerde berichtgeving over de veranderingen op het platteland.

6. Een kritische visie op ontwikkeling en communicatie

1. Alternatieve ontwikkeling

Ook de aangepaste versie van het groei-model voor ontwikkeling werd door deskundigen als Wertheim en Franke vanaf de jaren '70 bekritiseerd. Zij wezen op de relaties van afhankelijkheid tussen Derde Wereld en de ontwikkelde landen, die een ontwikkeling van de onderontwikkeling veroorzaken. Zij constateerden dat de grote investeringen in ontwikkelingsprojecten in de voorgaande decennia en ook de massale voorlichtingscampagnes onder de bevolking niet hadden bijgedragen tot een wezenlijke verbetering van de positie van de armen. Volgens deze "dependencia-theoretici" is de grote kapitaalschuld van de Derde Wereld een uitvloeisel van de nadruk op technologische ontwikkeling.

Daarnaast stelden zij dat kennisoverdracht alleen een onvoldoende voorwaarde is voor een verandering in de verhouding arm-rijk. Structurele oorzaken zoals de eigendomsverhoudingen, het kastensysteem, politieke systemen en economische akkoorden zijn namelijk verantwoordelijk voor de armoede in grote sectoren van de bevolking.

In hun ontwikkelingsmodel op basis van zelfbeschikking staat de doorbreking van patronen van afhankelijkheid zowel tussen de Derde Wereld en de ontwikkelde landen, als binnen de ontwikkelingslanden zelf, centraal. Fundamentele oorzaak van de relaties van centrum en periferie (onafhankelijke en afhankelijke pool) ligt volgens deze theorie in de verticale arbeidsdeling, van waaruit er een scheiding tussen wetenden en onwetenden, producenten en consumenten optreedt. De doorbreking van deze vaste rolpatronen is noodzakelijk om in het ontwikkelingsproces aan te sluiten bij de behoeften van de bevolking zelf. Participatie van de doelgroep aan het veranderingsproces staat centraal. Ontwikkelingsdeskundigen trachten lokale initiatieven vanuit de bevolking om aan primaire behoeften als huisvesting, voeding, kleding en scholing te voldoen, te ondersteunen. Om een verandering in de samenleving te

bereiken die aansluit bij de geldende waarden, moeten culturele (en sociale) patronen als uitgangspunt worden genomen.

Partikuliere ontwikkelingsinstellingen en lokale basisorganisaties nemen de plaats in van de grootschalige centraal geplande projecten van overheden. In deze ontwikkeling van onderaf wordt optimaal gebruikgemaakt van lokale hulpbronnen, of het nu gaat om mensen, lokale technologie of grondstoffen.

Hoewel dit model ontstaan is in Latijns-Amerika bestaan er ook in Azië, vooral rondom de Katholieke Kerk, groepen en organisaties die geïnspireerd door deze afhankelijkheidstheorieën geïntegreerde ontwikkelingsprojecten opzetten in nauwe samenwerking met de lokale bevolking. Soms vullen zij deze ideeën aan met het concept van zelfbeschikking zoals dat door Gandhi werd ingevuld.

Vaak worden in deze projecten kleinschalige op de produktie gerichte activiteiten gecombineerd met functionele alfabetisering volgens de methode van Paulo Freire. De bevolking heeft een centrale inbreng bij de planning en uitvoering van het proces. Daarnaast kenmerken de projecten zich door een brede benadering van verschillende problemen, om daarmee de structurele oorzaken aan te pakken.

2. *Ontwikkelingsjournalistiek*

In communicatie op basis van ontwikkeling voor zelfbepaling staan twee componenten centraal: aansluiting van de media bij de culturele identiteit van de bevolking en een benadering van de armen niet alleen als ontvangers maar ook als zenders van boodschappen.

De ontwikkelingsjournalistiek zoals die door veel grote kranten met nationale verspreiding in Azië wordt gepractiseerd, gaat uit van een scheiding tussen zenders en ontvangers van boodschappen. Agrarische onderzoeksinstellingen zijn de zenders van informatie over landbouwkwesties, de boeren zijn de ontvangers. Deze laatsten hebben vooral toegang tot de grootschalige kranten om te melden dat ze de boodschappen goed hebben ontvangen en begrepen.

Vanuit twee verschillende hoeken wordt ontwikkelingsjournalistiek anders ingevuld. In de eerste plaats betreft dit de centra voor volwasseneneducatie en politieke vorming, die vooral op de Filippij-

nen en in India, kleinschalige ontwikkelingsprojecten opzetten vanuit een op de basis gerichte benadering. Dorpelingen onder leiding van lokale priesters, verzorgen kleine educatieve stencilkrantjes op niet-commerciële basis, waarin concrete informatie ter ondersteuning van projectactiviteiten, of aangaande de ontwikkelingen in de basisorganisaties wordt aangeboden.

Een tweede groep die ontwikkelingsjournalistiek in de praktijk brengt zijn de kleine provinciale kranten, die meestal wekelijks in een beperkte oplage van ongeveer 3.000 exemplaren verschijnen. In de meeste gevallen is de hoofdredacteur tevens directeur.

Voor beide typen journalisten geldt dat ze een sterke persoonlijke binding hebben met de plattelandsgebieden waar zij werken ondermeer doordat velen van hen als onderwijzer in de streek hebben gewerkt en de lokale dialecten spreken. Door hun bekendheid met en in de omgeving zijn ze betrouwbare opinieleiders en trekken lokale informatie als het ware aan.

Ontwikkelingsjournalistiek heeft voor de vormingscentra en provinciale kranten een andere betekenis. Zij vertolken de stem van de stemlozen en beschrijven veranderingsprocessen zoals die door de arme bevolkingsgroepen worden beleefd. In de teksten wordt getracht het eigen taalgebruik van de lokale bevolking te handhaven door het gebruik van de lokale taal. Soms zijn deze kranten tweetalig, dit in tegenstelling tot de officiële nationale taal of het Engels van de grote kranten. Vooral de stencilkranten verschijnen alleen dankzij de medewerking van lokale vrijwillige correspondenten in de dorpen, die de gevolgen bespreken van de gedwongen integratie van de traditionele tribale groepen in de nationale staat ten behoeve van de nationale eenheid.

De rol van de journalistiek in het ontwikkelingsproces definiëren deze groepen als het vergroten van de leefbaarheid door kritiek te leveren op machtsmisbruik. De gemeenschapskranten vullen ontwikkelingsjournalistiek vaker in met de "waakhond-functie" dan de nationale kranten, maar door het contact met lokale steunorganisaties beperken zij zich in de berichtgeving voor ontwikkeling niet tot kritiek op de overheid. Vaak ondersteunen ze juist een positief geformuleerd eisenpakket ten gunste van de bevolking.

In een ontwikkelingsbeleid op basis van de gelijkwaardigheid van de beide armerijk polen in de samenleving is het belangrijk dat de groep die in de verdrukking komt haar eisen voor verandering kan uiten. In plurale samenlevingen zoals Maleisië, Sri Lanka en de Filipijnen is het overheidsbeleid gericht op het bevorderen van een nationale identiteit en het gebruik van een nationale taal. De overheid heeft een sterke greep op de audio-visuele communicatiemiddelen. Juist daarom is het belangrijk dat de schrijvende pers zich ontwikkelt tot een pluriform medium dat dienst doet als spreekbuis voor de verschillende andere culturele groeperingen in die samenleving. Vanwege hun weinig statische structuur en hun onafhankelijkheid van grote commerciële belangen, hebben vooral de provinciale en vormingskranten daar de ruimte voor.

Conclusie

Berichtgeving over ontwikkelingsproblematiek, toegespitst op rurale ontwikkelingen, wordt in kranten met nationale spreiding in Azië bepaald door de nieuwsaarde en concentreert zich op berichtgeving over projecten.

De redactionele formule dwingt veel journalisten berichtgeving te versmallen tot nieuws en achtergrondgegevens weg te laten. De lange-termijn effecten van veranderingen op het platteland verdwijnen daarmee uit het gezicht. Structurele problemen die de toegankelijkheid van nieuwe voorzieningen voor de armere bevolkingsgroepen bemoeilijken, worden niet besproken.

Informatie wordt behandeld vanuit de technische en wetenschappelijke hoek en is daarom alleen toegankelijk en toepasbaar voor de rijkere en beter opgeleide boeren. Informatie voor de plattelandsbevolking via een massamedium als een nationale krant zal in deze vorm de tegenstellingen op het platteland eerder vergroten dan verkleinen. Ontwikkelingsjournalistiek in termen van agrarische berichtgeving versterkt zo de machtspositie van de economisch sterkeren.

Aan het eind van de zeventiger jaren bleken de meeste kranten op de politieke pressie (de staat van beleg werd uitgeroepen in Maleisië, India en Filipijnen; strakke censuurmaatregelen werden afgekondigd op Sri Lanka) te reageren door af te zien van commentariëring van het

nieuws. Door deze redactionele aanpassing verzuimden kranten de gevolgen van maatschappelijke ontwikkelingen voor de positie van de onderdrukten aan de kaak te stellen. Hun bijdrage tot de kritische meningsvorming van hun lezers op het platteland en in de stad is gering.

Ondanks de verregaande censuur heeft de pers in bovengenoemde landen de ruimte om gevolgen van de gevoerde officiële ontwikkelingspolitiek te bespreken. Door gebruik te maken van informatie uit verschillende bronnen zoals wetenschappelijke instellingen, landbouwvoorlichters en boeren, kunnen overheden kritische berichtgeving niet licht terzijde schuiven als 'ongenuanceerd'. Gegeven het feit dat juist arme boeren geen overzicht hebben over (de oorzaken van) hun problemen is het nodig dat media voor deze boeren een inventarisatie maken van de sociale, culturele en economische structuren die de mogelijkheden tot en belemmeringen voor verandering bepalen. Pas daarna kunnen kranten informatie leveren met betrekking tot de typische knelpunten en mogelijkheden voor verandering op een specifiek terrein. Een dergelijke publieksgerichte behandeling van de informatie is alleen mogelijk bij die media die zijn bestemd voor een beperkt publiek, zoals geldt voor de educatieve kranten van de vormingscentra en de provinciale kranten.

Literatuurlijst:

- CHOPRA, P., Asian news values: a barrier or a bridge. In: *Reports and Papers on Mass Communication*. Parijs, UNESCO, 1982.
- CLAD, J., The dilemma of unifying a multilingual society. In: *Far Eastern Economic Review*. Nov. 17, 1983
- DISSANAYAKE, W., Development and communication: four approaches. In: *Media Asia*. Hongkong, AMIC, 1981.
- HABERMANN, P. en de FONTGALLAND, G., *Development communication*. Singapore, AMIC, 1981.
- HEAD, S.W., Can a journalist be a professional in a developing country? In: *Journalism Quarterly* 40(4), 1963, vol. 4.
- HEMELS, J., *Op de bres voor de pers*. De strijd voor de klassieke persvrijheid. Assen, 1969.
- JANOWITZ, M., Professional models in journalism: the gate-keeper and the advocate. In: *Journalism Quarterly*, Vol. 52 (4), 1975.
- JOHNSTONE, J., (et al) The professional values of American newsmen. In: *Public Opinion Quarterly* XXVI (1), 36, 1972.
- KURIAN, G., *The World Press Encyclopedia*. London, Mansell Publishing ETD, 1982.
- LENT, J.A., *Newspapers in Asia*. Hongkong, Heinemann Asia, 1982.

- MAC ANANY, E., *Communications in the third world*. New York, Praeger, 1980.
- MASLOG, C., *Readings in management and production of a community newspaper*. Los Panos, University of the Philippines, 1980.
- MITCHELL, J.L. Training for communication in Asia: a reflection after 10 years. In: *Korean Journal*, dec. 1976.
- PADRON, M., *Non-governmental development centres and popular participation*. Lima, DESCO, 1981.
- PFA, Training Asia's journalists, a PFA concern. Manilla, PFA, 1983.
- RAJASUNDERMA, C.V., Communication aspects of international economic negotia-

- tions - a Sri Lanka case study. In: *Marga Quarterly Journal*, Cloba, ed. MARGA, 1981 vol. 6.
- ROGERS, E. en ADHIKARYA, R., Communication and inequitable development: narrowing the socio-economic benefits gap. In: *Media Asia*, Hongkong, AMIC, 1978.
- ROOIJ, M., *Enkele opmerkingen over taak en verantwoordelijkheid van de journalist*. Leiden, Stenfort Kroese, 1971.
- RURAL PRESS DEVELOPMENT SEMINAR. India, Bangalore. RIND, 1983.
- SMITH, A., *Goodbye Gutenberg: the newspaper revolution of the 1980s*. Oxford University Press, 1980.

Als het om boeken gaat ...

Standaard Boekhandel

NAAMSESTRAAT 57
LEUVEN 016/23 98 21